

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku (AVANS) v roku 2006, Nitra 2008

AVANS 158-159

RÁDIOKARBÓNOVÉ DATOVANIE UHLŔOVÝCH STÔP ZO STENY JASKYNE DOMICA

Alena Š e f č á k o v á - Zdeněk F a r k a š - Jiří A. S v o b o d a - Johannes van der P l i c h t

K e č o v o (okr. Rožňava, JZ Slovenský kras, Silická planina, Národná prírodná rezervácia Domické škrapy, Národná prírodná pamiatka), jaskyňa D o m i c a, sídlisko, prieskum, paleolit, neolit. Uloženie výsledkov: Centrum pre výskum izotopov, Univerzita Groningen; Archeologický ústav AV ČR Brno; Prírodovedné múzeum SNM Bratislava; Archeologické múzeum SNM Bratislava.

Zo strednej Európy pochádza iba veľmi málo údajov o výskyte pravekého parietálneho umenia. Vie sa napríklad o kresbách resp. znakoch antropogénneho pôvodu z jaskyne Býčí skála (Moravský kras, Česká republika), pričom C^{14} AMS datovanie (4420 rokov \pm 50 BP, GrA-28558) (Svoboda et al. 2005) a dve ďalšie podobné dáta odhalili, že abstraktné geometrické vzory z Býčí skály pochádzajú z eneolitu. Na území Slovenska sa nachádzajú dnes už klasicky známe geometrické kresby objavené v jaskyni Domica v roku 1931 (Benický 1943-44), o ktorých sa predpokladá, že pochádzajú z neolitu a pravdepodobne patria k bukovohorskej kultúre (Böhm 1933, Lichardus 1968). Kresby vyhotovené uhl'om na vápencovej stene jaskyne vo výške asi 50 cm pozostávajú najmenej z troch obrazcov umiestnených blízko seba v bočnom nízkom výklenku Posvätnej chodby blízko Dómu mystérií (Lichardus 1968). Práve tieto kresby nás inšpirovali k zorganizovaniu medzinárodnej spolupráce na realizáciu ich absolútneho datovania.

Začiatkom mája 2006 sme uskutočnili prieskum v jaskyni Domica, ktorého hlavným cieľom bolo odobratie vzoriek priamo z geometrických kresieb. Zistili sme však, že sa na kresbách nachádza príliš tenká vrstva farbiva na to, aby bolo možné odobrať vzorky bez poškodenia kresieb. Ale v bočných chodbách blízko hlavných kresieb v okolí Dómu mystérií, v Posvätnej chodbe a aj v odľahlých častiach jaskyne sa nachádzajú na stenách iné stopy po človeku. Sú spôsobené uhl'om zrejme pochádzajúcim z otierania smolných fakiel, aby sa zvýšila ich svietivosť (Böhm 1933, Benický 1943-44, Bárta 1963-64, Lichardus 1968). Zo stôp uhl'a na stene v Posvätnej chodbe sme odobrali vzorku a poslali na analýzu do Centra pre výskum izotopov pri Univerzite Groningen. Výsledok je celkom nečakaný, a to 11 310 rokov \pm 50 BP (GrA-32114). Doteraz sa v Domici našlo najmä neolitické osídlenie. Čo sa týka paleolitických nálezov, v roku 1932 bol v Domici v Majkovom dóme objavený v sekundárnej polohe v naplaveninách rieky Styx szeletínsky listovitý hrot z kremenného porfýru. Jeho pôvodná poloha mohla byť niekde v predných priestoroch jaskyne (Böhm 1933, Bárta 1963-64). Dnešný vchod do Domice je vlastne upravený vchod, ktorý existoval už v pleistocéne a bol vyplnený naplavenými štrkami a žltkou obsahujúcou drobnú pôvodnú faunu (Böhm 1933). Priamo z pleistocénnych hlinitých a štrkových nánosov v Suche chodbe a v časti chodby smerujúcej k tzv. Priepasti v nižšom poschodí Domice na konci Siene jedenástich plameňov pochádzajú opäť iba nálezy fauny, a to najčastejšie jaskynného medveďa (*Ursus spelaeus*) a vzácné stredpleistocénneho slona asi druhu *Elephas meridionalis* (Kettner 1936, Bárta 1957). Preto plánujeme rádiokarbónové datovanie overiť.

Bárta 1957 – J. Bárta: Záchranný výskum v záplavou postihnutej jaskyni Domici. Študijné zvesti AÚ SAV 2, 1957, 29 – 32.

- Bárta 1963-64* – J. Bárta: Príspevok k pravekému osídleniu jaskýň domickej sústavy. Slovenský kras 5, 1963-64, 58 – 73.
- Benický 1943-44* – V. Benický: Ako boli objavené kresby neolitického človeka v Domici. Krásy Slovenska 22, 1943-44, 147 – 148.
- Böhm 1933* – J. Böhm: Domicia – jeskyně pravěkých tajů. Krásy Slovenska 12, 1933, 75 – 84.
- Kettner 1936* – R. Kettner: Přehled dosavadní výzkumné činnosti Krasové komise KČST. Krásy Slovenska 15, 1936, 71 – 79.
- Lichardus 1968* – J. Lichardus: Jaskyňa Domicia najvýznačnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1968.
- Svoboda, Van der Plicht, Balák 2005* – J. A. Svoboda, J. Van der Plicht, I. Balák: Býčí skála cave, Czech republic: radiocarbon dates of rock paintings. INORA 43, 2005, 7 – 9.

AVANS 159-160

RÁDIOKARBÓNOVÉ DATOVANIE UHLÍKOVÝCH STÔP ZO STENY ARDOVSKEJ JASKYNE

Alena Š e f č á k o v á - Zdeněk F a r k a š - Jiří A. S v o b o d a - Johannes van der P l i c h t

A r d o v o v o (okr. Rožňava, Slovenský kras, Silická planina, Národná prírodná pamiatka), *A r d o v s k á* jaskyňa, sídlisko, prieskum, paleolit, neolit, halštát, latén. Uloženie výsledkov: Centrum pre výskum izotopov, Univerzita Groningen; Archeologický ústav AV ČR Brno; Prírodovedné múzeum SNM Bratislava; Archeologické múzeum SNM Bratislava.

Pri príležitosti prieskumu jaskyne Domicia sme realizovali prieskum a odber vzorky na C¹⁴ AMS datovanie aj v Ardotskej jaskyni. Inšpiráciou bola zmienka J. Lichardusa (1968) o grafických motívoch T, ktoré môžeme stretnúť aj pri doteraz nepublikovaných nástenných kresbách objavených J. Böhmom v Ardotskej jaskyni. Naším cieľom bolo nájsť kresby a odobrať z nich vzorku. Pri prieskume sme však neobjavili evidentné kresby, aké vidno v Domici, ale viacero uhlíkových stôp, ktoré zrejme podobne ako v Domici, mohol spôsobiť človek obtieraním smolných fakiel o stenu. Stopy po fakliach sa nachádzajú v Hlavnej chodbe a aj v severnom výbežku Zrúteného domu, kde dokonca pripomínajú jednoduché náčrty napr. ľudských postáv (Bárta 1984). Vo Vstupnej chodbe a Hlavnej chodbe sú v mladšej sintrovej výzdobe viditeľné tmavé vrstvičky spôsobené uhlíkovou substanciou zrejme z dymu ohnísk obyvateľov jaskyne (Kučera 1964). Vzorku na datovanie sme odobrali zo stopy po uhle zo steny jaskyne v Hlavnej chodbe severne od zvyškov sondy, ktorá pochádza zrejme z archeologického výskumu J. Böhma z roku 1934 (Kučera 1964, Lichardus 1968) a revízneho výskumu zameraného na stratigrafiu neolitu z roku 1962 (Bárta 1973). Výsledok datovania v Centre pre výskum izotopov pri Univerzite Groningen je 42 300 rokov ± 750 BP (GrA-32115). Toto veľmi vysoké datovanie je predčasné komentovať, ale treba ho overiť. Doteraz boli v Ardotskej jaskyni objavené stopy po laténskom, včasnohalštatskom a neolitickom osídlení.

- Bárta 1973* – J. Bárta: Druhé desaťročie intenzívnej speleoarcheologickej činnosti AÚ SAV v Nitre (1962 – 1971). Slovenský kras 11, 1973, 85 – 98.
- Bárta 1984* – J. Bárta: K otázke paleolitického umenia v slovenských jaskyniach. Spravodaj SSS 15(4), 1984, 42 – 46.
- Kučera 1964* – B. Kučera: Krasová morfológia a vývoj Ardotské jeskyně v Jihoslovenském krasu. Československý kras 16, 1964, 41 – 56.
- Lichardus 1968* – J. Lichardus: Jaskyňa Domicia najvýznačnejšie sídlisko ľudu bukovohorskej kultúry. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1968.